

ПРЕПОРУКЕ СТАЛНОГ СИНОДА РУМУНСКЕ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ КОЈЕ СЕ ОДНОСЕ НА УСТАНОВЉЕЊЕ КАТАЛОГА ТЕМА ЗА ДИЈАЛОГ ИЗМЕЂУ ПРАВОСЛАВНЕ ЦРКВЕ И СТАРОКАТОЛИЧКЕ ЦРКВЕ*

Кроз осам година, тј. 1974. године, напуниће се сто година од успостављања веза Православне цркве са Старокатоличком црквом. Те везе су прошле кроз четири фазе: 1) кроз фазе унионистичких конгреса у Бону (год. 1874, 1875) на којима је председавао професор Игњач Делингер, а на којима су учествовали и православни, међу којима и делегат Румунске православне цркве: Епископ Доњег Дүнава Мелхиседек и Генадиос, пређашњи епископ Орђеша; 2) кроз фазу преговора путем преписке између Комисије Православне духовне академије у Санкт-Петербургу (Лењинграду) и комисије старокатоличке у Ротердаму у трајању од отприлике 20 година (1892 — 1894 — 1910); 3) кроз фазу преговора у Бону (1931 г.) и 4) кроз период који се протеже од ових преговора до данас тј. кроз раздобље од отприлике 35 година.

Од самог почетка ови су преговори тежили ка приближавању па чак и међусобном потпуном општењу двеју цркава које су се сусреле у нади на све пунију сагласност. У довољној мери то доказују разне православне и старокатоличке декларације у току ове четири фазе. Делегација Румунске православне цркве учинила је после конгреса 1875. године предлог Светоме синоду да ступи у везу са осталим сестринским црквама у циљу будућих предузимања потребних корака по питању унапређивања веза између Православне цркве и Старокатоличке цркве; Митрополит Нектарије, *делегат Румунске православне цркве на конгресу 1931. године*, по своме повратку с конгреса, *препоручио је Светоме синоду да прихвати међусобно општење* (интеркомјунион); наша данашња црква цени код старокатолика „светлу перспективу међусобног општења (интеркомјунион)¹“, па чак и допринос настојањима за постизавање првобитног јединства²“. Такве позитивне декларације давали су и други православни људи, међу којима Митрополит тијатирски Германос који је представљао Цариградску, Александриј-

*) Превео с француског Душан Павловић.

¹ Митрополит Некторије, Реферат на заседању Мешовите комисије за проучавање питања старокатолика и православних, одржане у Бону 27. и 28. октобра 1931., у часопису »L'Eglise Orthodoxe«, 1932, No 6, p. 446.

² Досије бр. 29 Св. синода Румунске православне цркве, стр. 2.

ску и Јерусалимску патријаршију и који је председавао на заседању Унионистичког конгреса у Бону 1931. године.

Није могуће саставити потпуно тачан преглед резултата преговора обављених до данас. Пре свега зато што су ти преговори вођени с прекидима и поново успостављани у веома различитим моментима духовне температуре европскога хришћанства подржавани, током читавог једног столећа, од стране различитих људи; потом, зато што целокупно Православље није непрекидно учествовало у овој делатности. Међутим, могуће је набавити неколико констатација које могу сачињавати полазне тачке за одлучније резултате.

Приликом посете архиепископа А. Ринкеда и епископа У. Кирија Васељенској патријаршији вођена је дискусија и дошло се до закључка да се образује једна заједничка комисија која ће бити кадра да продужи рад започет у Бону године 1931. да би утврдила по (у) којима су тачкама обе цркве сагласне, односно по (у) којима постоје разлике међу њима, како би резултати преговора ове Комисије били достављени будућем Просиноду да он о томе одлучи. На позив Васељенске патријаршије да учествује у раду Мешовите комисије, Румунска православна црква дала је позитиван одговор, јер је она увек изражавала симпатије према жељи старокатолика да се приближе Православљу, а учествовала је на њиховим конгресима и конференцијама³). На двема Свеправославним конференцијама, 1961. и 1964. године решено је „да се продуже везе са старокатолицима да би се подржале богословске дискусије вођене до сада и њихове декларације и тежње за сједињењем са Православном црквом“. Мешовита комисија ће радити на „продужетку и унапређивању теолошких дискусија до сада обављених између обеју цркава“⁴). Одлука донета на Родосу има велики значај, зато што је то прва званична одлука целог Православља по једном питању које стоји отворено већ 90 година и зато што она није донета изоловано (појединачно). Узета у целини, она, изгледа, изражава кљумациону тачку једног православног екуменског програма.

Сигуран резултат досадашњих преговора то је жива жеља Православне цркве и Старокатоличке цркве да поново отпочну дискусије да би се продубили спорни проблеми и да би се на прецизан начин утврдиле оне тачке у којима се слажемо и оне тачке у којима се мање слажемо да бисмо до краја, можда, успели да се у потпуности сложимо.

1. ПРОБЛЕМИ У КОЈИМА СУ ПРАВОСЛАВНА ЦРКВА И СТАРОКАТОЛИЧКА ЦРКВА УТВРДИЛЕ ПОТПУНУ ИЛИ ДЕЛИМИЧНУ САГЛАСНОСТ

А. ДОГМАТСКИ ПРОБЛЕМИ

1. *Свето писмо и Свето предање* признају се за изворе хришћанске вере.

³ Pr. Prof. M. Chialda, *Les essais de rapprochement de l'Eglise Orthodoxe et de l'Eglise vieille-catholique*, 1966, рукопис, стр. 42.

⁴ Idem, op. cit., p. 45.

Прво од њих јесте извор, докуменат и предмет вере, али онда када изражава и записано откривење, то онда није случај, јер оно представља људско сведочанство о речима и делима Божјим, што омогућује да се оно подвргава свима облицима истраживања и критике (А. Ранкел: Исповедање старокатоличке вере у *Internationale kirchliche Zeitschrift*-у, 1965, 4, стр. 206.)

У сагласности са Светим оцима, православни потврђују да је Свето писмо откривење Речи Божје и одају му изузетно поштовање. Свето предање изложено је као „објашњење и допуна Светога писма једнодушним писменим предањем старе цркве“ или пак као „црква која говори и сведочи“ која откривење даље проводи, но оно је у ствари само еманација Светога писма, а што (то) цркви поставља за први задатак: да њена реч, њена делатност и њена молитва буду у сагласности са Писмом. Исти се задатак поставља и теологији. (А. Ринкел, цитирано дело, стр. 207 — А. Ринкел, оп. цит. 207) Свето предање било би, дакле, само додатак и деривација Писма. Овај проблем заслужује да буде поново разматран.

2. *Канон Светога писма* сачињавају надахнуте или протоканонске књиге Старога и Новога завета и књиге девтероканонске или анагинаскома, ове последње имају вредности само за поуку, оне су корисне за читање а првобитно биле су сматране за апокрифе (Бон 1875), затим за не-апокрифе (Бон 1931). Не постоји превод који би могао имати већи ауторитет него што га има оригиналан текст. Сагласност је потпуна.

3. Старокатоличка црква прихвата васељенске симболе и дефиниције вере нераздељене првобитне цркве, признавајући апостолски символ који се употребљава при крштењу и никео-цариградски без филиокве сматрајући да су оба симбола база (основа) свега хришћанства. Ако се употреба апостолског симбола призна као западни обичај (пракса), онда се једнодушно прихватање никео-цариградског симбола без филиокве као „званично“ може сматрати да је то сагласност по овој тачци.

4. Признају се догматске одлуке 7 Сабора (синода, концила) васељенских, а не признају се одлуке западних сабора у времену од 1054 до 1870 године; васељенским саборама сматрају се само 7 сабора (синода). До оваквог резултата дошло се постепено; у почетку дискусија васељенски сабори нису били споменути у Руководству и у Старокатоличком катахизису (конгрес у Луцерну 1892), затим су признавани за васељенске само прва четири сабора (синода), сходно једној старој западној традицији која потиче још из доба папе Гргура (Григорија) Великог (†604) најзад свих 7 (Бон, 1931. г.), признате су одредбе Тридентског сабора уколико су у сагласности с учењем првобитне цркве; исто тако признати су чланови 2, 3, 5, Утрехтске декларације (непризнавање папине непогрешивости и папиног јурисдикционог примата, безгрешног зачећа и разне догматске папске буле као: *Ништа се ту не противи споразуму*).

⁵ Dr. W. Küppers, *Die alt-katholische Kirchengemeinschaft und die Orthodoxie*, у *Alt-Katholisches Jahrbuch 1966 — Kirchliches Jahrbuch für die Alt-Katholiken in Deutschland*, 1966, 65 Jahrgang, herausgegeben von Benno Schpcle — Verlag des Bistums, Bonn, стр. 31.

5. Старокатоличка црква признаје православно учење о Светој Тројици (о Богу „Једном у Тројици“), које она цени као „велико благо хришћанске вере“ и за чију је дефиницију црква уложила петвековне напоре. Она исто тако признаје православну веру у „Једнога и истога Христа, Сина, Господа, Јединороднога у двома несливеним, неизмењеним, недељивим природама, једину Главу Цркве. *Потпуна сагласност.*

6. Прима се и признаје православно учење о *исхођењу Светога Духа*, сходно учењу Цркве првих векова хришћанства и богословском разјашњењу светог Јована Дамаскина у том смислу 1) да је Свети Дух једнодушан са Оцем и Сином; 2) да од вечности исходи од Оца, почетка, узрока и извора Божанства; 3) он не исходи и од Сина, али се у свет шаље како од Оца тако и од Оца преко Сина; 4) као догма прима се само учење никео-цариградског симбола вере из 381. године (члан 8).

Учињени су напори да се објасни старокатолицима да доктрина о филиокве (*Filioque*) не може да се сачува као посебно богословско учење, да се неће примена (присуство, употреба) филозофије у овоме питању, да се Догосу не може приписивати учешће исхођењу Светога Духа од Оца и поред текстова који се код светих отаца, посебно код Августна наводе као потврда за то. Не зна се у којој мери су старокатолици разумели и прихватили ово православно гледиште. Тачно је да А. Ринкел благонаклоно говори о православној цркви кад даје ово прецизно мишљење у погледу филиокве, треба похвалити будућу (опрезну) верност Источне цркве која је и до данас одбацивала у Грчком симболу вере додатак — ради се о филиокве (*Filioque*) кога није одредио ниједан васељенски сабор⁶). Међутим, тражење старокатолика „да се поново успостави симбол вере не жртвујући ниједну доктриналну истину која је изражена у савременом западном говору (изражавању)“ може значити тежњу да се сачува додатак филиокве (*Filioque*) код разним видовима и под разним изговорима. Старокатолици признају да је овај додатак антиканонски уведен у Симбол вере и он је избачен из богослужбених књига од стране неких старокатоличких цркава, као оне у Холандији, у Швајцарској, у Савезној Републици Немачкој. Не знамо да ли је ова мера примљена и у осталим старокатоличким црквама и да ли је остварено обећање архиепископа Кенинка дато године 1931. да ће послати једну окружницу (један циркулар) у томе циљу.

7. Што се тиче *Цркве* обе стране су се сагласиле да је њу основао Сам Исус Христос путем силаска Светога Духа на дан Свете Педесетнице, да је она истовремено Тело Христово и заједница оних који се кроз веру и крштење присаједињују овоме Телу чија је Глава Христос, да је она мајка као што је Бог отац, да је она власт за вернике, да она учи на темељу Светога писма и Светог предања оно „што су сви, свагда и свуда веровали“ (Викентије Лерински), да она пошто је једна, света, саборна и апостолска постиже циљ надприродног карактера кога омогућује Свети Дух својим непрекидним деловањем. У нај-

⁶ *Erzbischof Andreas Rinkel, Das altkatholische Bekenntnis, у Internationale Kirchliche Zeitschrift, Okt. — Dez., 1965, 4, 204.*

новијем „Исповедању старокатоличке вере“ потврђује се да је Црква дом спасења, стан Светога Духа, стуб истине, пребивалиште Божје међу људима, први плод делатности оваплоћеног Сина Божјег Исуса Христа. Црква се назива католичком у том смислу што поседује пуноћу спасења и што је кадра да је предаје преко (кроз) реч, кроз свете тајне, кроз . . . и кроз свету литургију, да је спасење одређено и дозвољено за сав свет и за сва времена у дужини и ширини и висини и дубини⁷). У овој дефиницији налази се потпуна православна саборност.

8. Постоји сагласност да се лично спасење добија благодаћу Божјом и делотворном вером кроз љубав, тј., православним језиком речено: благодаћу, вером и добрим делима. Одбачено је учење о „стеченим заслугама“ (*merita de condigno*), о „делима изванредних заслуга“ (*opera supererogationes*) и о „ризници заслуга свитељских“ (*thesaurus meritorum sanctorum*), јер се међусобно не могу упоређивати неизмерна вредност оправдања или спасења коју је Бог обећао и ограничена вредност људских дела. *Може се сматрати да је по овоме постигнута потпуна сагласност уколико старокатолици схватају и примењују то у формули „активна вера кроз љубав“ као што схватају и примењују православни, тј. вера и добра дела у општем смислу овога појма.*

9. Старокатолици су признали појам, биће, циљ и број 7 светих тајни од којих поштују као најглавније крштење и евхаристију, јер чини се да су само ове две тајне непосредно установљене од стране Господа, док су друге установљене доцније. Приликом преговора, 1931. године признато је да рукоположење није просто увођење у свештеничку службу, него да је и оно такође добивање благодати, као што су то и друге тајне. Признате су и друге тајне. Архиепископ А. Ринкел то прецизно излаже у своме недавно изашлом „Исповедању старокатоличке вере“ да су видови благодати у Цркви средства Господа њенога (Цркве) који једини, јесте извор и дародавац благодати. Не поседује сама црква благодат него се она из ње саме црпе, она, Црква, осигурава (гарантује) њену предају и њену чистоту, јер је то њена мисија: вршење тајни у цркви јесте делатност самога Господа; и једино та делатност Господња утврђује сигурност, аутентичност и интегритет светих тајни⁸).

У светлости оваквог тумачења, Православље може да се сагласи са старокатолицима по питању светих тајни уопште, под условом да се оне све сматрају установљене Господом.

10. Признаје се крштење као света тајна, а разлика постоји само у начину вршења њенога, док се у Православној цркви она врши погружавањем, код старокатолика она се обавља поливањем што је дозвољено и у Православној цркви у случају нужде; за остало „постоји потпуна сагласност“. Скоро издато „Исповедање старокатоличке вере“ говори о крштењу да је оно „врата Цркве“. Онај који прима крштење у име Бога „једнога у Тројници“ улази у цркву са сигурношћу да су му грехови опроштени, да је зид одељености између Бога и њега уклоњен од стране Господа Цркве који је дао (положио) свој живот

⁷ Op. cit., Ibidem, p. 207—208.

⁸ Op. cit., Ibidem, p. 209.

за своје овце и то његовом добровољном жртвом на крсту. Он је на себе примио њихову грешност. Крштени је... дете Божје коме се отвара вечни живот и као стварност и као обећање⁹). *Сагласност обеју страна потпуна је.*

11. Тајна миропомазања код старокатолика обавља се под називом „конфирмација“ после извесног времена припреме крштенога и сматра се да је она потребан услов за рукоположење али не и за приступање светом причешћу непосредно после крштења. Њен је циљ „унутарњи напредак хришћанинов“. „Исповедање старокатоличке вере“ из године 1965. утврђује да црква преко конфирмације „ставља печат Светога Духа на крштенога само када се лични опит његове вере појави и позива га на примање одговорности и тиме га уводи у стање пуног духовног узраста¹⁰). Суштина (биће) и циљ ове тајне, будући да су исти за обе стране, могуће је у погледу момента њенога примања уколико се односи на локалну употребу. Њено примање пред хиротонију јесте делимична компензација за њено примање пре првог причешћа после крштења код православних. Може се ово схватити као сагласност „по икономији“.

12. Што се тиче тајне покајања или исповести, Старокатоличка црква не сматра је обавезном, него је сматра потребном за свето причешће. Она олакшава свагда добровољну исповест, сем оне која би се вршила заједно, јавно. Она је била сагласна „да вршење тајне исповести... јесте потребна која треба да се задржи (примењује) у Цркви“. У Православној цркви исповест је обавезна пре приступања светоме причешћу. Такозване „спитимије или канони јесу у Православној цркви средства за поправку грешника које им свештеник у тајни налаже“. У најновијем „Исповедању старокатоличке вере“ признаје се „да у тајни *отпуштања*“ (опроштења) *грехова* у измирењу, путем покајања, Црква дели силу примљену од Господа свога. „Све што будете свезали на земљи биће свезано и на небесима, и све што будете разрешили на земљи биће разрешено и на небесима“ (Матеј 18, 18). И Црква то чини до краја људског живота¹¹). Дакле, покајање се сматра као тајна коју је Господ установио. Цитирани текст новог „Исповедања старокатоличке вере“: „Црква раздељује силу примљену од Господа свога“ подразумева обавезу цркве, која не подлеже дискусији; гвде је, изгледа, у очима старокатолика тајна покајања потребна, иако то раније није било. *Ако је то тако онда је сагласност обеју страна потпуна.*

13. О тајни *свете евхаристије* постигнут је споразум у погледу извесних елемената (ствари), али постоје разлике које стоје у односу на друге елементе. У Утрехтској конвенцији (из 1889) део 6. старокатолици су признавали да у светој олтарској тајни примају само Тело и саму Крв Господњу под видом хлеба и вина. У преговорима у Бону 1931. године председник др. Германос дао је да се прочита члан 6 Утрехтске конвенције и изјавио да је задовољан што је у томе члану све јасно и постојано. У односу на пресушествовање или метаволи хлеба и вина, обе су цркве, рече он, сагласне, изузев што се молитва призи-

⁹ Op. cit., Ibidem, p. 209—210.

¹⁰ Op. cit., Ibidem, p. 210.

¹¹ Op. cit., Ibidem, loc. cit.

вања (епиклезе) у Старокатоличкој цркви говори пре, а у Православној цркви после речи Установљења, јер, по мишљењу Православне цркве, цела литургија треба да буде излагање Христовог живота. Света евхаристија приноси се као жртва за живе и за умрле... На Западу причешће се прима под једним видом, на молбу (причасника) под два вида, у Старокатоличкој цркви на бесквасном (азим) у православној цркви на обичном хлебу. Ообацујући римокатоличке термине „трансубстанциацио“ (transsubstantiatio) и „акцидентис“ (accidentis) старокатолици (Епископ Урс Кири у својој енциклици за пост 1964. год.) потврђује да је то „сам Христос, који силом благослова мења хлеб и вино у своје тело и своју крв“, али не употребљавају израз „трансформацион“ — метаволи него израз (transvaluatio) који би се могао превести са »revalorisatio« (ревалоризација) или промена вредности“. Да ли та „трансвалуација“ означава баш оно што означава израз „метаволи“? Старокатолици не употребљавају, кажу они сами, израз (метаволи), јер се он не употребљава свуда у православним црквама на Истоку и јер се он не појављује ни у једној богослужбеној књизи пре раздељења цркава: према томе, његова употреба није за њих обавезна. Потврда (тврђа) Митрополита Германоса године 1931. да у питању претварања хлеба и вина обе цркве „имају исто гледиште“ мора да буде поново размотрена у светлости данашњег стања преговора и да се види да ли израз „трансвалуацио“ (transvaluatio) потпуно одговара православном изразу „трансформацио“; у случају да се потврди, онда је тиме испуњен главни део сагласности. Акције трансформације (претворбе) дарова од стране самога Христа а не преко Светога Духа проповедају и неки свети оци (Свети Јован Златоуст). Моменат призивања Светога Духа, епиклеза и употреба азимоса (бесквасног хлеба) јесу питања за дискусију.

14. Последње помазање (задња помаст) или, боље, *помазање светим јелејем (јелеосвећење)* врше обе стране као свету тајну у оквиру такозваних обичаја и праксе. У вршењу ове тајне у Старокатоличкој цркви наглашава се полагање руку, док код Православне цркве нагласак је на помазивању светим јелејем. Иако је концепција о помазивању светим јелејем помало римокатолички оријентисана, тј. ова се тајна најчешће сматра за последње помазање, ипак А. Ринкел задржава нешто од православног кад каже да „полагањем руку на болеснике“ Господ ове позива у нови живот било у овоме свету било изнад земаљских граница. *Може се сматрати да је остварена сагласност.*

15. Брак се признаје и прима као света тајна у којој сам Бог „ставља печат полагањем руку Цркве на везу сједињења двеју особа за заједнички живот, где нико не може да растави оно што је Бог сјединио“¹³). *Може се сматрати да је сагласност остварена, чак ако и постоје извесне ритуалне разлике.*

16. Рукоположење је признато као тајна, оно се не сматра само за „увођење у служење“, оно чини да се учествује у благодати, као што то чине и друге тајне. У новом „Исповедању старокатоличке вере“ изјављује се да Црква установљује епископства, свештенства и ђаконства сматра за једну од најплеменитијих мисија. Ови чланови клира су производ „тајне хиротоније“ (тајне свештенства) која се прима

¹³ Op. cit., Ibides, loc. cit.

преко молитве и која изражава речју и делом вољу Цркве. Али и ту Црква дејствује искључиво влашћу Господа свога.¹⁴⁾ *Дакле, постоји сагласност.*

17. Сагласност је постигнута у учењу о поштовању светаца, икона и моштију, а нарочито о поштовању Богородице (Мајке Божије), које је подвучено у светој литургији. Не признаје се претерано поштовање светих које је у пракси Римокатоличке цркве. Обе цркве признају поштовање икона и моштију у оној мери у којој се ово поштовање не односи на материју, већ на личност која је представљена на материји као што то и свети Василије и VII васељенски сабор уче. Начин поштовања је различит. У старокатоличкој цркви има и кипова светаца. Стављају се и упаљене свеће пред њих у њихову част. С примедбом и додатком да Богородица (Мајка Божија) ужива изузетно поштовање, и кипови светих могли би се сматрати за локални обичај. *Могло би се сматрати да је постигнут споразум.*

18. С православнима, старокатолици одбацују римокатоличке догме о безгрешном зачећу свете Дјеве Марије (1854) и њено вазнесење у телу на небо (1950) јер се оне не заснивају на Св. писму и Св. предању. Само је један, само је Христос безгрешно зачет. *Сагласност је потпуна.*

19. Признаје се важност *опште* (заједничке) *молитве* посебно у светој литургији, а сходно обрасцу датом од Спаситеља; сагласност је и у томе. *Потпуна сагласност о општој* (заједничкој) *молитви*. Старокатолици примају праксу *поста* у извесним данима и у извесно доба (петак и ускршњи пост), али ту праксу не држе као обавезну, јер им изгледа да нема одлука у том погледу. Сагласност путем црквене „иконије“ у погледу поста.

20. Признају се *молитве за умрле* (парастоси), јер их је и првобитна црква вршила, али се одбацује римокатоличко учење о чистишту, индугенцијама и о епитимијама. *Потпуна сагласност под условом да се епитимије схватају и врше на православан начин.*

21. Обе су стране сагласне у одбацивању непогрешивости и првенства (примата) папе, али признају историјски примат „епскопа римског“ који су му доделили неколико васељенских сабора и оци цркве као „првومه међу равнима“. Сматрамо за потребно да израз „историјски примат“ заменимо изразом „првенство части“ који је тачнији, ограниченији и чешћи. Израз „историјско првенство“ могло би имати извесно уплитање, као напр. примасу јурисдикционе власти.

Б. КАНОНСКИ И РИТУАЛНИ (БОГОСЛУЖБЕНИ) ПРОБЛЕМИ

1. Признају се канонске одлуке седам васељенских сабора и помесних сабора ако су ове потврђене од стране једнога од васељенских сабора и каже да их не треба тумачити литерарно већ у духу старе цркве. Непримењивање неких од канона не потиче отуда што би се они противили Св. писму или Св. предању, већ они више нису у примени због слабости људске. Одбацују се канони које су установили западни сабори између 1054 и 1870 године. *Сагласност је могућа.*

¹⁴⁾ Оп. cit., Ibidem, p. 213.

2. Признају се одлуке помесних сабора „ако су ове одлуке доцније примењене од стране васељенских сабора“. Није донета одлука по питању да ли један помесни сабор има право да преиначава (модифицира) обичаје које је установио један васељенски сабор, или то може чинити (само) васељенски сабор. Православно учење јесте да одлуке васељенског сабора могу бити преиначаване само од стране васељенског сабора. *Дакле, није постигнута сагласност по овом питању.*

3. Обе стране сагласне су о праву читања Св. писма и служења свете литургије на матерњем народном језику, стога је веран превод светих књига за употребу свакога народа потребан; нека се искључиво од стране руководства Цркве обавља народу егзегеза (тумачење) ових читања, сходно Св. предању.

4. Православни и старокатолици признали су да је *црквену јерархију* установио Спаситељ наш Исус Христос и да она има три степена: епископски, презвитерски и ђаконски. Она осигурава апостолат цркве и омогућује апостолско прејемство (апостолску сукцесију); она је средство које омогућује снисхођење благодати и њених дарова кроз свете тајне на вернике и проповедање учења Цркве. Исто тако, признато је да сваки верник јесте и свештеник у извесном смислу тј. у оној мери у којој је он носилац дарова. „Исповедање старокатоличке вере“ из 1965. г. обраћа посебну пажњу јерархији, анализирајући подробно мисију и делатност епископа у цркви. „Епископ, каже писац, у првом реду јесте „служитељ“ цркве и у суштини свештеник... Он носи достојанство свештеника као први представник свога стада, као брат са својом сабраћом — епископима као гаранција присуства цркве“, једне, свете, саборне и апостолске. Стога он делује у име цркве, он изражава ту јединствену цркву, он је представља у њеној функцији и у призивању Св. Духа и води напред нараштаје кроз векове. Сваки је епископ због тога „Епископ цркве“ и „сви су епископи једнаки“. У сагласности са свештеницима и ђаконима, делатност епископа јесте „продужетак апостолске мисије“ која је преко апостола предата Цркви. То не значи да је епископ апостол, него да он ради оно што су некад радили апостоли. То значи сведочити Јеванђеље Исуса Христа, то значи чувати и даље преносити истину, тј. свеукупност дела спасења Господа и Спаситеља... „Функција Цркве у њеним носиоцима није никад јерархија у смислу неке независне установе, то није неки организам уз Цркву и тиме још мање насупрот Цркви; (јерархија) јесте једна функција Цркве и без Цркве она није ништа“¹⁵). *Ово је православно излагање о јерархији.*

5. Постигнут је споразум о важности *апостолског пријемства*, као осигурање постојања и продужетка учења и живота старе васељенске Цркве. Оно је омогућено предајом делатности Цркве у Цркви, омогућујући тако непрекидну предају благодати и поверавајући јој харизматичну и јурисдикциону власт. Запитан о ставу старокатоличке цркве по питању апостолског пријемства, архиепископ Кеник дао је овај одговор: „Без апостолског пријемства нема учења о старокатоличкој цркви“. Сједињење цркава може се само тамо засновати где постоји апостолско пријемство, тј. пријемство у вери и благодати. Ако

¹⁵ Op. cit., Ibidem, p. 212, 213.

епископ, каже се у новом „Исповедању старокатоличке вере“ у својству слуге Христовог, и преко њега у својству слуге цркве путем рукополагања, поверава функцију некоме који је за то призват вољом и правилима Цркве, а иза кога стоји сведочанство ове последње као одалучне жеље и воље, онда се збива оно што се збивало некада посредством апостола. У таквом случају, дотичан човек позват је на службу на коју су апостоли призивали своје саслужитеље¹⁶). То је апостолска сукцесија. У доктринарном погледу, постигнута је потпуна сагласност.

6. По питању „обичаја и праксе“ у преговорима из 1931. год. дошло се до једнодушнoг закључка да једна помесна црква може да се придржава извесних обичаја ако они нису у противречности са одлукама цркве од општег значаја. *Потпуна сагласност.*

II. ПРОБЛЕМИ О КОЈИМА ДВЕ ЦРКВЕ НИСУ ПОСТИГЛЕ САГЛАСНОСТ

1. Ваљаност хиротоније старокатоличке цркве утрехтске стоји под знаком питања, јер је епископ Корнелијус Стенховен, кога је за архиепископа изабрао утрехтски каптол да би поново успоставио архиепископску столицу у овоме месту а коју су папе укинуле; био рукоположен 1724. год. од стране само једног епископа, француза Доминик—Варле-а који није имао право да изврши хиротонију: и од те, на овај начин обављене утрехтске јерархије, примиле су рукоположење и друге старокатоличке цркве; продужавајући традицију рукополагања епископа од стране само једног епископа, бонски епископ Ј.Х. Рајнкенс рукоположен је 1875 само од стране епископа Х. Хејкама из Девентар-Холандија; епископ у Берну Херцог рукоположен је 1876. само од стране епископа Рајнкенса у Бону. Старокатолици сматрају ова рукоположења као канонска и затражили су да она буду призната од стране Православне цркве, јер је пракса рукополагања епископа од стране само једног епископа била позната у старој цркви и да је она посебно примењена 1724. год. када је Рим одбио да пошаље 2 — 3 епископа ради обављања хиротоније у Утрехту. Старокатолици кажу да је епископ Варле био принуђен да једино он, сам изврши хиротонију, пошто се налазио у стању нужде.

Анализирајући ту ситуацију теолошка комисија у Петрограду (1892) дошла је до закључка: 1) да су рукоположења у Утрехтској цркви антиканонска, јер је епископ Доминик Мари Варле сам обавио рукоположење Стенховена, противно канонским прописима који предвиђају двојицу или тројицу епископа за рукоположење једног епископа; 2) Он је ту хиротонију извршио у страниј епархији, јер је он био епископ вавилонски; 3) По прописима католичким Варле није могао да обави хиротонију, јер није имао папско одобрење (*mandatum apostolicum*); 4) Исто тако, Варле није могао да обави то рукоположење,

¹⁶ Op. cit., Ibidem, p. 214.

јер му је, четири године пре тога, било забрањено да га обави, пошто је године 1719 он поделио „кризму“ „шизматичима“ у Утрехту у броју већем од 640, немајући права да то учини. Пре тога, он је увек сам, рукополагао тројицу епископа Стенховенових предходника.¹⁷⁾ До данас није донето решење по интенцијама које су код православне цркве учињене у циљу признања ваљаности ових рукоположења.

2. По питању брака свештеника дискусије „веома обимне“ одржане у Бону 1921. јасно су показале да постоје различити ставови обеју цркава, које нису могле доћи до сагласности: а) Православна црква дозвољава брак само пре рукоположења; б) Епископи треба свагда да буду нежењени . . . Старокатоличка црква дозвољава брак и после рукоположења, како свештеника тако и епископа; цео овај проблем спада у адиафоре. Мада је означен као „адиафоран“, овај проблем има значаја и треба да буде решен у канонском духу, строго одређеним правилима за живот свештенства у другој половини првог миленијума.

III. ПЕРСПЕКТИВЕ ЗА ДИЈАЛОГ СА СТАРОКАТОЛИЦИМА

Из свега изложеног, произилази да су неки проблеми дијалога са старокатолицима већ били продискутовани и да се по њима дошло до сагласности, неки су делимично решени у очекивању потпуног решења, а да их има и таквих који се по први пут јављају.

Да би дискусије довеле до реалних одлука са изгледом на успех сматрамо да је потребно да имамо у виду неке елементе опште атмосфере и мало посебније психологије.

Дијалог са старокатолицима почиње у атмосфери појачаног екуменизма. Екуменизам старокатолика иде у сусрет екуменизму православне цркве који је старији и који је још од времена апостола и васељенских сабора, на разне начине продужавао своју делатност ка приближавању и сједињењу хришћана, укључујући ту и оквир Светског савета цркава.

С обзиром на одређен и ограничен задатак који је поверен Међуправославној комисији која ради у Београду по питању у вези са дијалогом са старокатолицима, произилази да резултати до којих ће се доћи у оквиру те Комисије треба да буду достављени синодима помесних цркава на разматрање и одобрење.

¹⁷ Види студију Luillier'a, *Sacerdoce et mariage dans l'Eglise Orthodoxe*, у *Le Messager de l'Exarchat du Patriarche Russe en Europe Occidentale*, No 52, Oct. Dec. 1965, p. 210—222.